

HRABATA CHOTKOVÉ z CHOTKOVA a VOJNINA

páni na Nov. Dvorech.
(1764-1848.)

ZAPSÁNO V OBECNÍ KRONICE

Po slavnostech v Nov. Dvořích konaných v příčině návštěvy císařských manželů, odebral se hrabě Bathyany 26. srpna 1754 z Nov. Dvorů s tím úmyslem více do Čech se nevrátiti a v Rakousích se usaditi. Bylť totiž jmenován nejvyšším hofmistrem obou arcivévodů rakouských Josefa a Karla, a aby blíže Vídně usídliti mohl, prodal nejprve r. 1758 svá panství Dětenice v kraji Jičínském hr. Křištofu Clam-Gallasovi za 270 000 zl. a koupil v Rakousích Trautmannsdorf, Pottendorf, Enzersdorf a Fischament. I Nové Dvory hodlal prodati. R. 1762 naskytli se rozliční kupci na panství Novodvorské, tak nejprve hrabě Bolza, který nabízel 100 000 kusů dukátů, po něm hrabě Paar, nejvyšší poštovní inspektor v Rakousku prodával o 15 000 zl. více. I s této koupi sešlo. Konečně prodal hr. Bathyany Nové Dvory 18. června 1764 z přátelství hraběti Janu Karlovi Chotkovi z Chotkova a Vojnina, rytíři sv. Václava, komandéru a velkokřížníku rytířského řádu sv. Štěpána, dvornímu kancléři, vrchnímu strážci dveřnímu v Rakousích nad a pod Enží, komořímu, skutečnému tajnému radovi, generálu a polnímu zbrojmistrovi, generálnímu vojenskému komisaři a vojenskému radovi, pánu na Bělošicích, Kozlích a Vernířově u Loun – a jeho manželce Marii Terezii roz. Hraběnce Kottulínské za 440 000 zl. Originální kontrakt, datovaný ve Vídni a na zámku Trautmannsdorfu 18. června 1764 nachází se na zámku Kačinském. Svědkové té koupi byli: hr. Mich. Jos. Althan, Rudolf hr. Chotek, Eugen hr. Vrbna. Při účtování trhové sumy byl čistý výtěžek panství na 21 243 zl. 21 kr. 4 ¹/₂ den. stanoven, při čemž následující trhové sumy oboustranně přijaty: 1 tele po 1 zl. 30 kr., kusů bylo 130. 1 libra másla po 8 kr. při čemž 50 liber od jedné krávy počítáno, 1 libra sýra po 2 kr., počítáno 60 liber od jedné krávy, 1 měrice pšenice po 2 zl. 13 kr. bylo 1350 měřic, 1 měrice žita po 1 zl. 36 kr., bylo 3150 měř., 1 měrice ječmene po 1 zl. 18 kr., bylo 1500 měřic, 1 měrice ovsa po 45 kr., bylo 400 měřic, 1 měrice prosa po 2 zl. 30 kr., bylo 50 měřic, 1 cent sena po 15 kr., bylo 2000 centů, 1 cent vlny po 45 zl., bylo 40 centů. Jeden skop po 1 zl. 48 kr., bylo 700 kusů, 1 ovce po 1 zl., bylo 200 kusů. Jeden cent kaprů po 8 zl., počítáno 10 centů. Jeden bažant po 36 – 45 kr., počítáno 900 kusů, 1 koroptev po 12 kr., počítáno 2000 kusů, 1 zajíc po 18 kr., počítáno 500 kusů. Na kupní sumu 440 000 zl. splaceno hned 150 000 zl., ostatních 290 000 zl. zaplatí se v půlletních lhůtách po 20 000 zl. ročně, tedy pololetní lhůta končí 31. prosincem 1771, kteréhož dne ještě 10 000 zl. bude zapláceno, nedoplatek zúročuje se na 4 %. K odevzdání panství splnomocněn byl dosavadní hraběcí inspektor a přísežný zem. kněhvedoucí Fr. ze Steinsdorfu. Roku 1764 bylo v Nov. Dvořích 55 měšťanských domků a 3 chalupníci. Dvůr Novodvorský s Ovčáreckým měl 705 korců 1 m. polí, 730 korců 2 m. luk, 225 korců 3 věr. bažantnic a zahrad, 70 korců 2 věr. 1 m. pastvin. Úhrnem 1731 korců 2 věr. pozemků. Pozemky všech dvorů obnášely 5599 korců 2 věr. 3 ¹/₂ m. lesů všech bylo 3453 korce 1 ³/₄ m. Rybníky byly tyto: 3 hlavní totož: Sv. Mikolášský. Sv. Jakubský a sv. Anenský. Měly výměry 1138 korců. V Sv. Anenském (kanále) nasazeny 1 kopa 20 kusů candátů, 44 kopy 30 kusů štik, 11 kusů kaprů mladých a 168 kop 41 kusů kaprů. Mimo hlavní rybníky byly ještě menší rybníky: Ovčárecký s násadou 60 kop 10 kusů kaprů. Outěžal s násadou 60 kop 10 kusů kaprů. Nový jehněčí rybník s násadou 95 kop 10 kusů kaprů. Horní Utopenec s násadou 17 kop kaprů. Utopenec s násadou 20 kop. Vrabcovský s násadou 40 kop. Studenec byl 22. června 1764 vyloven. Haltýřík s násadou 6 kop. Novodvorské reservo s násadou 5 kop a jiné. Ve všech 9 dvořích byly 134 krávy, 54 jalovice, 15 býků, 44 volí, 34 telata. Všech ovcí 4118. R. 1762 bylo zastřeleno 1144 zajíců, 1060 bažantů, 2872 koroptví. R. 1763 312 zajíců, 653 bažantů, 2311 koroptví. Prvního července r. 1764 přistěhoval se hr. Jan Karel Chotek se svou manželkou Marií Terezií a jediným synem Janem Rudolfem, tehdy 16 let starým, do zámku Novodvorského. Ačkoliv již hr. Bathyany mnohá prospěšná zřízení na panství zavedl, předce doznáno býti musí, že celé panství hr. Janem Karlem Chotkem a později ještě více synem jeho Janem Rudolfem zlepšeno a upraveno bylo. Ku zcelení pozemků koupil hr. Jan Karel 9. srpna 1767 od obce Časlavské 6 kop polí u mlýna Klejnaru. R. 1775 dal rybník Sv. Anenský ve výměře 552 měřic a r. 1785 rybník Sv. Jakubský ve výměře 730 měřic vysušiti a na pole upravit. Budovy hospodářské a lesnické dal znova opravit a i nové postaviti. (R. 1784 postaveny kůlny v Nov. Dvořích, ovčím v Ovčářích, kamž 1000 kusů bahnic přesazeno bylo). Poddané osvobodil od mnohých břemen a v letech hladu 1772, 1773 a 1774 podporoval je hojně obilím a penězi. Také celá vůkolní krajina velmi získala.

V letech 1776-1782 dal hr. Jan Karel každoročně mnoho rostlin, sazenic stromových a semen z Prahy, Pardubic a Zbirova, pak cizozemské exotické rostliny z Berlína a St. Srbiště do Nov. Dvorů přivéztí a je na poli za špitálem, v nově zřízené botanické školce, pak v bažantnici, v remisech a v lesích vůkolních vysázeti. Až z Londýna došlo mnoho zámořských semen stromových, které zatím byly v hrncích pěstovány. Návrší od Nov. Dvorů východně, jež staroslovanským jménem „Libuše“ (=husa) jmenováno bylo, dal lesem posázeti a tamtéž r. 1785 střílnu v gotickém slohu zříditi. V panské zahradě zřízeno bylo zahradní divadlo, stromy ohrazené. „Saletka“, hr. Věžníkem vystavená, přeměněna v zimní divadlo. V létě r. 1773 uspořádal hr. Jan Karel na „Oselce“ turnaj, po způsobu turnajů středověkých. Hrabě Jan Karel Chotek zemřel ve Vídni dne 8. listopadu 1787 v 83 roce věku svého (roz. 28/10 1704). Mrtvola jeho byla vezena po Vídeňské silnici do Kozlů. Patronátní duchovenstvo, občané Novodvorští a poddaní celého panství, očekávali pohřební vůz u hospody „Kuchynky“ a doprovodili jej až na hranice panství Novodvorského. Panství Novodvorské připadlo společně pozůstalé vdově Marii Terezii, roz. hr. Kottulínské, a synu Janu Rudolfovi, který však celé panství spravoval, a když matka jeho Marie Terezie dne 26. března 1798 v stáří 87 let zemřela, stal se úplným pánem panství. Tehdy byl dvorním kancléřem při českorakouské dvorní kanceláři. Dne 30. července 1791 koupil hr. Jan Rudolf statek Hlízov od p. V. Janovského měšťana Kutnohorského, za 81000 zl. i s klíčným. Již za živobytí otce svého přispěl hr. Jan Rud. mnoho k okrase krajiny, jako samostatný pán přeměnil celé okolí v rozkvetlou zahradu. Jsa milovníkem přírody cestoval každého roku po Itálii, Francii, Anglii a Sasku a vycvičil tak krasochuť svou. Zkušeností na cestách nabytých, upotřebil doma, takže okolí zdejší za dob jeho i později českým Eldoradem zváno bylo. Každé holé návrší nemile dojímalu zraku jeho a proto umínil si návrší Kamajka a Kaňk zalesniti. Ale obě nenáležela k panství. Kamajka náležela k panství Žehušickému, Kaňk k panství Sedleckému. Se Žehušickým panstvím učinil 14. října 1796 smlouvu, dle níž lom a skála Kamajka ve výměře 4 jiter 390 a za roční nájem 37 zl. 51 kr. byly mu pronajaty. Pahorek tento přeměnil hrabě v pěkný park a na nejvyšším místě dal postavit letohrádek v maurickém slohu. Kopec Kaňk byl haldami pokryt a poskytoval nepřijemný pohled. I umínil si hrabě k okrase krajiny vrch ten zalesniti. Smlouvou ze dne 29. května 1798 mezi klášterem Sedleckým a hr. Chotkem přešel Kaňk ve výměře 15 jiter 862 a polí a 17 jiter 1362 čtver. sáhů pastvin za roční nájem 142 zl. 45 ¹/₄ kr. v emfitezní nájem hr. Chotkovi. (R. 1840 vyplatil jej hr. Jindřich Chotek z nájmu emf. a tak přešel v držení hrabat Chotkův. Hr. Rudolf Ch. prodal jej r. 1884 Hoře Kutné). Toho času shledával hrabě též zprávy o rodu Chotkovském. I sešlo se pramenů veliké množství. Avšak doby té nepřihlíženo ku kritickému zkoumání pramenů. Tím se stalo, že považoval hrabě faráře Kouřimského M.J. Chuodka, který ve válkách husitských r. 1419 v měsíci listopadu s kaplany svými, konšely a staršími obecními, jakož i jiným lidem za živa vhozen byl do šachty, za předka svého, a památce jeho postavit kázal na tak zvané Kalvarii na Kaňku mausoleum v dorickém slohu. Hrabě Jan Rudolf byl též milovníkem krásných staveb. Hned po nastoupení panství umínil si zámek vystavěti. Po rozhodnutí o stavbě byly podávány rozličné návrhy, kde by nový zámek státi měl. Návrhy byly: 1. Na špitálském poli, 2. U sochy sv. Máří Magdaleny u Ovčár, 3. Na poli v Novodvorské bažantnici, 4. Na kopci u staré hospody „Husy“. Poslední místo bylo zvoleno. Nyní dal hrabě zhotoviti plán od pařížského architekta Poyeta; stavba dle plánu toho byla by velikolepá a velmi drahá; proto plán vrácen a odměněn 50 luisdory. R. 1793 zaslal hraběti plán saský architekt Schuhnicht; plán tento se hraběti líbil, ale byl pro veliké rozměry k přepracování vrácen a r. 1796 opět předložen. Po některých ještě změnách rozhodnuto stavbu dle plánu toho provésti. R. 1789 bylo místo k stavbě určené planirováno a r. 1791 první zásoby kamene dováženy. R. 1790 byla vysázena topolová alej až k rybníku Mikulášskému a mnoho stromů bylo v okolí budoucího zámku sázeno. Ale Schuhnicht nepřijížděl, ač mu hrabě mnohokrát psal. Tu chtěl již hrabě ve válečném roce 1800 a špatných tehdy časech myšlenky své zámek stavěti, se vzdáti a jen jakýs pavilon v místech těch postavit. Něž upustil od toho a vrátil se k původnímu úmyslu. R. 1800-1 bylo voženo stavivo; stavba sama počala r. 1802. Dle předpočtu sepsaného r. 1806 měla stavba státi 260000 zl., ale částka ta byla překročena. Vedení stavby svěřeno pražskému professorovi Fišerovi, kterýž inženýra Filipa Jöndla, jako stavbu vedoucího do Nov. Dvorů odeslal. Ten setrval zde až do roku 1822, kteréhož roku byla stavba dokončena. Dekorace zámku jsou myšlenkou Jödlovou. Hlavní stavení jest do dvora a do parku sloupením jonickým opatřené; průčelí sloupů do dvora okrášlena jsou polovypuklými alegorickými skupenými na zahradnictví, rolnictví a lov se vztahujícími, prací vídeňského sochaře Schrotha. Pod římsou skupení toho jest nápis zlatými písmeny: Ioan. Rud. Comes Chotek sibi amicis et posteris 1802 – 1822 (Jan Rudolf hr. Chotek sobě, přátelům a potomkům). Stavení postranná, jednopatrová, honosí se portály slohu starodorického a spojena jsou s palácem křídly v podobě čtvrtkruhu. Tato jsou nízká a mají do dvora sloupoví, k parku ale portály na sloupech slohu novodorického spočívající.

Celé stavení vyniká ladným souměrem a vkusnými, ač jednoduchými okrasami. Ve středu hlavního stavení jest kulatý sál, šedým mramorem vykládaný, jehož kopule spočívá na osmi sloupech korintských, světlo padá do něho horem. V severním postranním stavení jest divadlo a kaple, dosud nedostavená, v jihovýchodním knihovna, též v kulatém sále, jenž má předsíň, galerii a kupoli na 12 mramorových sloupech ležící. Knihovna obsahuje přes 25000 svazků. V pravé vedlejší komnatě knihovny jest archiv rodinný. Ostatní komnaty zámku slouží hraběcí rodině za obydlí. V přízemí hl. stavení jsou příbytky pro služebné, prádelna a kuchyně. Celkem jest zámek tento v mnohém ohledu nádherným a náleží k zajímavým stavbám věku 19. Sluje staroslovanským jménem Kačina, dle okolí svého již v 12. století tak zvaného. Koncem r. 1823 přestěhoval se hrabě ze zámku Novodvorského do nově vystaveného zámku. Přestěhování bylo oslaveno velikolepou slavností. Na rybníku Mikulášském byla uspořádána jízda po 26 lodích za hudby, zpěvu a střelby. Při návratu byl „Kačín“ nádherně osvětlen. Veškeré cesty na panství dal hrabě upravit. R. 1806 založeno nových cest v délce 55 905 sáhů. Když r. 1810 nařídila vláda majitelům panství stavěti silnici z Tábora do Hradce Králové, byl hrabě Jan Rudolf první, který od Kutnohorské brány v Nov. Dvorech až k hranicím panství Zdechovického silnici vystavěl. Podél všech cest a silnic byly vysázeny aleje. R. 1814 byla vysázena aleje od N. Dvorů k Malínu a k Ovčárům. (Většina stromořadí byla r. 1840 vykácena, r. 1869 vykáceno stromořadí k Ovčárům, r. 1869 a 1871 od N. Dvorů k Malínu). A jako hr. Jan Rudolf o úpravu krajiny péči vedl, tak staral se i o blaho poddaných svých. Jeho přičiněním zřízena r. 1784 v Nov. Dvořích z rezidence dominikánů městská škola. Ku konci velečinného života hr. Jana Rudolfa stihala jej rána za ranou; dne 25. dubna 1822 zemřel mu v Miláně syn Heřman, c.k. obrist pěšího pluku, dne 16. února 1824 manželka jeho, s níž 52 let v šťastném manželství žil a dne 8. dubna 1824 prvorozený syn Jan. Sám dokonal šlechtitný život svůj ve Vídni dne 26. srpna 1824, stár jsa 76 let a pochován dle přání svého na hřbitově Novodvorském. Zpráva o jeho úmrtí došla do N. Dvorů dne 28. srpna ráno o 5 hodině. Mrtvola přivezena 31. srpna ve 2 hodiny odpoledne k hranicím panství Novodvorského, kdež očekával ji farář Církvický J. Javornický a veliké množství lidí. Byla vezena do zámku Kačinského; tam očekával ji Novodvorský farář F. Kruch s ostatním patronátním duchovenstvem. Druhého dne byl veden průvod do kostela sv. Anny, kdež mrtvola vystavena. Pohřeb držán dne 2. září 1824 v 9. hodině ranní. Pohřební řeč měl ředitel školy Jos. Krejčí. Tělesné pozůstatky jeho i manželky byly r. 1829 do nově vystavené hrobky na hřbitově Novodvorském přeneseny; tělo jeho odpočívá v prostředním klenutí vpravo, právě pod oltářem. Hrabě Jan Rudolf byl od r. 1776 – 1782 radou a do r. 1791 kancléřem při českorakouské dvorní kanceláři od r. 1791-1792 finančním ministrem Leopolda II. Dne 29. srpna 1802 byl jmenován nejvyšším purkrabím v Čechách a 8. října 1802 státním ministrem; ale zůstal purkrabím nadále. R. 1804 byl povolán za konferenčního ministra do Vídně a r. 1809 stal se předsedou dvorní komise v politickém zákonodárství. R. 1815 vystoupil ze státní služby. Byl rytířem řádu zlatého rouna, též předsedou král. české společnosti nauk. Poněvadž nejstarší syn Jan otce na věčnost předešel, stal se dle testamentu dědicem Nov. Dvorů Janův syn Jindřich, který tehdy byl 22 roky stár a do své plnoletosti pod poručenství hraběte Hoyose postaven. V měsíci červnu 1825 přišla do Nových Dvorů odhadní komise desk zemských vedená radou zemského soudu Leopoldem Hasnerem, kteráž za pomoci Jana Doležala a Fr. Hocha odhadců hospodářství, Václava Pecla a Jana Pražáka, ustanovených komissarů lesnických, pak Kr. Vítka a Vojt. Jelínka, znalců stavitelských panství Novodvorské s Hlízovem odhadla a to Nové Dvory v ceně 393 463 zl. 6 ¹/₄ kr., kon. č., Hlízov v ceně 57 554 zl. 57 ³/₄ kr. kon.č., úhrnem 451 018 zl. 4 kr. kon.č. Skvosty a díla umělecká byly odhadnuty Ant. Burdem, kustodem pražské galerie a 22000 svazků knihovny odhadl Karel Barth z Prahy. V zastoupení hr. Jindřicha Chotka přítomni byli odhadu JUDr. J. Theumer z Prahy a Engelbert Schak, hospodářský ředitel Novodvorský. Hrabě Jindřich stal se 26. května 1826 plnoletým a 28. května zavítal do N. Dvorů. Jedinou snahou jeho bylo následovati děda svého u zvelebování krajiny, jakož i přispívati ku blahu poddaných, k jichž prospěchu již 31. října 1826 chudinský ústav založil. (R. 1840 měl ten ústav 5849 zl. 49 kr. jmění). Ke zcelení pozemků koupil r. 1830 louku Oselku za 9780 zl. kon.čís. a r. 1838 louku Hanibalku u Hlízova za 5550 zl. O zvelebě hospodářství na svých statcích byl velice pečliv a za doby jeho bylo provedeno mnoho staveb hospodářských a lesnických. Tak r. 1826 vystaveny nové stodoly a chlévy v Loších, r. 1832 vystavěna Ovčárecká stodola, r. 1838 postaven nový kravín v N. Dvořích a zřízena pila u rybníka, r. 1841 hlízovská kůlna, r. 1829 postavena myslivna na Kaňku, r. 1832 nový skleník u zámku Kačinského atd. R. 1832 dal stavěti silnici pod Církvicí proti Netřebi až na erární silnici; r. 1834 stavěna silnice z N. Dvorů přes Jakub, r. 1839 od mostu Klejnaru k Třebešické kapli, r. 1842 z Netřebi do Kutné Hory. R. 1843 byl zrušen rybník Mikolášský. Měl 7 ostrovů a byl buky vrouben. R. 1843 zůstalo ještě na panství 22 rybníků.

Přičiněním hr. Jindřicha i průmyslové závody na panství povstávaly. R. 1835 zřízena v Nov. Dvorech továrna na syrup ze starého štitu na 30000 centů řepy, kteráž na 12 roků pronajata kněžně Ottingen-Wallersteinové. Roku 1860 byl tento závod zrušen a téhož roku nová továrna na cukr v Ovčářích zřízena. Počato s prací 15. října t. r. R. 1841 postaven v Ovčářích nový lihovar, kterýž i s pivovarem byl pronajat r. 1846 Hugonovi Podlipskému. Roku 1847 koupil hrabě mlýn Ovčárecký.

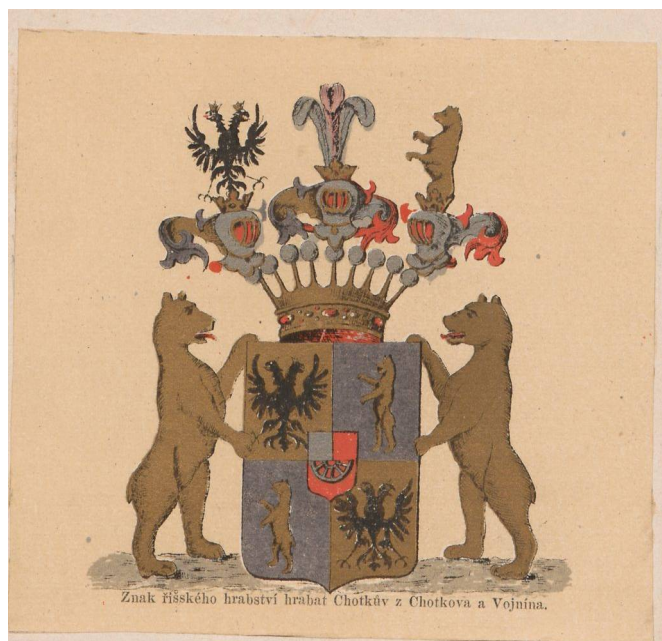
Za dob hraběte Jindřicha stavěna státní dráha, vedoucí částečně pozemky panství Novodvorského u Záboře. Dne 6. září 1842 zavítala do Nov. Dvorů komise k vyměření nové dráhy.

Náhrady za postoupené pozemky ustanoveny r. 1847 takto:

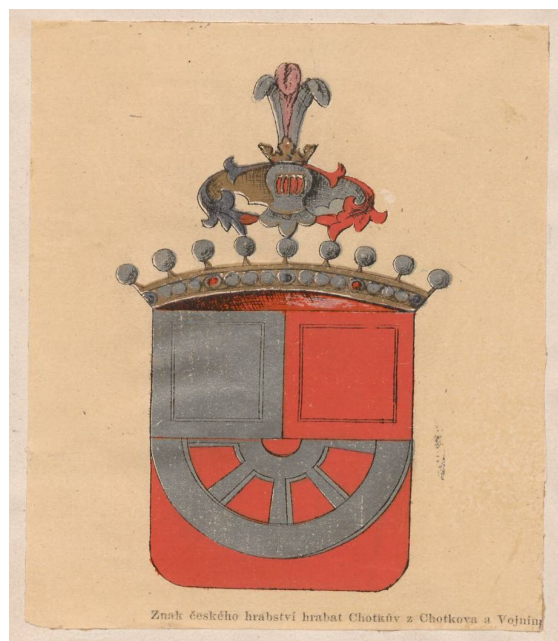
Novodvorské vrchnosti	1409 zl. 13 kr.,
Zábořským občanům	5282 zl. 82 kr.,
Kateřinským občanům	961 zl. 16 kr.,
Úhrnem	7653 zl. 51 kr. kon.čís.

R. 1831 panovala veliká drahota. Tu podporoval hrabě Jindřich všemožně své poddané, za což se mu také 4. ledna 1832 veřejné pochvaly od gubernia dostalo. A když r. 1836 na panství cholera vypukla, tu všestranně radou i skutkem nemocné podporoval. I když poměry poddanské r. 1848 byly zrušeny, nepřestal býti hrabě otcem lidu bývalého panství.

Šlechtitný muž ten zemřel dne 24. prosince 1864 v 63. roce svého věku ochrnutím srdce v Praze. Pohřeb konán dne 26. prosince v 3. hodině v Praze, načež mrtvola do N. Dvorů převezena. Pohřeb konán dne 27. prosince v 10. hodině za nepřehledného množství lidu. Pohřební řeč měl farář a ředitel hl. školy F. Hanuš, a když dotknul se lásky, dobročinnosti, pokory, zbožnosti a šlechtitosti srdce zesnulého, nezůstalo oka suchého; hlasitý pláč rozléval se prostorou chrámovou.

Znak říšského hrabství hrabat Chotkův z Chotkova a Vojnina

Znak českého hrabství hrabat Chotkův z Chotkova a Vojnina

Eva Dítětová